

Hoger
Algemeen
Voortgezet
Onderwijs

Vooropleiding
Hoger
Beroeps
Onderwijs

HAVO Tijdvak 2
VHBO Tijdvak 3

Inzenden scores

Uiterlijk op 23 juni, **alleen voor de oude stijl**, de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten per school op de daartoe verstrekte optisch leesbare formulieren naar het Cito zenden.

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit VWO/HAVO/MAVO/VBO. Voorts heeft de CEVO op grond van artikel 39 van dit Besluit de Regeling beoordeling centraal examen vastgesteld (CEVO-94-427 van september 1994) en bekendgemaakt in het Gele Katern van Uitleg, nr. 22a van 28 september 1994.

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven en het procesverbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past bij zijn beoordeling de normen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door de CEVO.

2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het procesverbaal en de regels voor het bepalen van de cijfers onverwijld aan de gecommitteerde toekomen.

3 De gecommitteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past bij zijn beoordeling de normen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door de CEVO.

4 De examinerator en de gecommitteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.

5 Komen zij daarbij niet tot overeenstemming, dan wordt het aantal scorepunten bepaald op het rekenkundig gemiddelde van het door ieder van hen voorgestelde aantal scorepunten, zo nodig naar boven afgerond.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de CEVO-regeling van toepassing:

1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.

2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommitteerde scorepunten toegekend in overeenstemming met het antwoordmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten, die geen gehele getallen zijn, zijn niet geoorloofd.

3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:

3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;

3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het antwoordmodel;

3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het antwoordmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het antwoordmodel;

3.4 indien één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;

3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;

3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het antwoordmodel anders is aangegeven;

3.7 indien in het antwoordmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord;

3.8 indien in het antwoordmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen.

4 Een fout mag in de uitwerking van een opgave maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en tenzij in het antwoordmodel anders is vermeld.

5 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het antwoordmodel anders is vermeld.

6 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een toets of in het antwoordmodel bij die toets een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof toets en antwoordmodel juist zijn.

Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan de CEVO.

Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het antwoordmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.

7 Voor deze toets kunnen maximaal 90 scorepunten worden behaald. Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.

8 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.

Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.

De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer (artikel 42, tweede lid, Eindexamenbesluit VWO/HAVO/MAVO/VBO).

Dit cijfer kan afgelezen worden uit tabellen die beschikbaar worden gesteld. Tevens wordt er een computerprogramma verspreid waarmee voor alle scores het cijfer berekend kan worden.

3 Vakspecifieke regel

Voor het vak Economie 1,2 oude en nieuwe stijl HAVO en VHBO is de volgende vakspecifieke regel vastgesteld:

Voor rekenfouten worden geen punten afgetrokken.

Wanneer echter de kandidaat bij een berekening kennelijk verzuimd heeft door schatting controle op het antwoord uit te oefenen, wordt voor deze fouten één punt afgetrokken tot een maximum van twee punten per opgave.

4 Antwoordmodel

Antwoorden

Deel-
scores

Opgave 1

Maximumscore 2

- 1 voorbeeld van een juiste berekening:

$$\frac{84.760.000}{163.000} \times 4 = 2.080 \text{ uur}$$

Maximumscore 2

- 2 voorbeeld van een juist antwoord:
Een antwoord waaruit blijkt dat uitzendkrachten in deeltijd werken.

Maximumscore 2

- 3 voorbeelden van juiste antwoorden:
- Een antwoord waaruit blijkt dat aan het einde van het schooljaar het aanbod van schoolverlaters / vakantiewerkers stijgt.
  - Een antwoord waaruit blijkt dat door het aantrekken van de werkgelegenheid als gevolg van seizoensinvloeden de kans op werk groter wordt, hetgeen een aanzuigende werking heeft.

Maximumscore 3

- 4 voorbeeld van een juist antwoord:
Een antwoord waaruit blijkt dat ieder jaar de werkloosheid in het vierde / eerste kwartaal toeneemt en de werkgelegenheid via uitzendbureaus afneemt; in het tweede / derde kwartaal zie je de omgekeerde ontwikkeling.

Maximumscore 3

- 5 de vergelijking met hetzelfde kwartaal van het voorafgaande jaar
voorbeeld van een juiste verklaring:
Een verklaring waaruit blijkt dat deze vergelijking informatie geeft over de ontwikkeling van de (bestedingen en daarmee de) werkgelegenheid onafhankelijk van seizoensinvloeden.

Opgave 2**Maximumscore 3**

- 6 voorbeeld van een juiste berekening:
 Het internationale vervoer in 1999 bedroeg $320 - 96 = 224$ miljoen ton
 Het internationale vervoer in 1998 bedroeg $\frac{224}{1,12} = 200$ miljoen ton

12**Maximumscore 2**

- 7 Gestegen
 voorbeeld van een juiste toelichting:
 Een toelichting waaruit blijkt dat de vervoersprestatie in ton-kilometers (procentueel) sterker is gestegen dan de vervoerde hoeveelheid goederen.

Maximumscore 3

- 8 voorbeeld van een juiste berekening:
 $2,75Q = 2Q + 525.000 \rightarrow 0,75Q = 525.000 \rightarrow Q = 700.000$ ton-kilometer

Maximumscore 3

- 9 voorbeeld van een juiste berekening:
Totale kosten:	$2 \times 800.000 + 525.000$	2.125.000 euro
Totale opbrengst:	$2,25 \times 800.000$	<u>1.800.000</u> euro
Minimale verlies		325.000 euro

Maximumscore 3

- 10 Een diepte-investering
 voorbeelden van juiste verklaringen:
- Een verklaring waaruit blijkt dat een grotere productie met een gelijk blijvende personeelsbezetting wordt gerealiseerd waardoor de arbeidsproductiviteit stijgt.
  - Een verklaring waaruit blijkt dat de investering gepaard gaat met een gelijk blijvende personeelsbezetting waardoor de verhouding kapitaal : arbeid toeneemt.

Maximumscore 3

- 11 voorbeeld van een juiste berekening:
Aantal ton-kilometers:	$3 \times 800.000 = 2.400.000$	
Totale opbrengst:	$2.400.000 \times 2,25$	5.400.000 euro
Totale kosten:	$0,72 \times 2 \times 2.400.000 + 1.000.000$	<u>4.456.000</u> euro
Totale winst		944.000 euro

Opgave 3**Maximumscore 3**

- 12 voorbeelden van juiste antwoorden:
- Een antwoord waaruit blijkt dat de belastingontvangsten van de overheid kunnen tegenvallen als de groei van het nationale inkomen afneemt.
  - Een antwoord waaruit blijkt dat de overheidsuitgaven kunnen toenemen als door stijgende werkloosheid extra beroep op de sociale zekerheid wordt gedaan.

Maximumscore 3

- 13 Toename
voorbeeld van een juiste verklaring:
Een verklaring waaruit blijkt dat de bestedingen worden gestimuleerd door extra overheidsuitgaven / verlaging van de belastingontvangsten.

Maximumscore 2

- 14 voorbeelden van juiste antwoorden:
- Een antwoord waaruit blijkt dat lagere rentelasten op de staatsschuld tot lagere overheidsuitgaven kunnen leiden.
  - Een antwoord waaruit blijkt dat goedkopere kredietverlening tot stijging van de bestedingen kan leiden waardoor de belastingontvangsten van de overheid toenemen.

Maximumscore 2

- 15 voorbeeld van een juist antwoord:
Een antwoord waaruit blijkt dat lagere overheidstekorten tot een kleinere vraag naar leningen op de kapitaalmarkt kan leiden.

Maximumscore 3

- 16 voorbeeld van een juiste berekening:
Het tekort van de overheid bedraagt $240 - 220 \times 1,01 = 17,8$ miljard euro
In procenten van het nationaal inkomen bedraagt het tekort
- $$\frac{17,8}{520 \times 1,02} \times 100\% = 3,35595\%$$

12**Maximumscore 3**

- 17 voorbeeld van een juiste berekening:
Het tekort in 2000 bedraagt $240 - 220 = 20,0$ miljard euro.
Het maximaal toegestane tekort bedraagt $0,03 \times 520 = 15,6$ miljard euro.
De opbrengst van de goudverkoop moet minstens $20,0 - 15,6 = 4,4$ miljard euro bedragen.

Opgave 4**Maximumscore 2**

- 18 een abstracte markt
 voorbeeld van een juiste toelichting:
 Een toelichting waaruit blijkt dat vraag en aanbod van mobiele telefoons niet op één aanwijsbare plaats bij elkaar komen.

Maximumscore 3

- 19 voorbeeld van een juiste berekening:
 De procentuele verandering van de afzet bedraagt: $\frac{5.000 - 3.000}{3.000} \times 100\% = + 66,67\%$.
 De procentuele verandering van de prijs bedraagt: $\frac{130 - 150}{150} \times 100\% = 13,33\%$.
 De prijselasticiteit van de vraag naar Maribelle bedraagt: $\frac{66,67\%}{- 13,33\%} = - 5$.

Maximumscore 2

- 20 Een toename van de omzet
 voorbeeld van een juiste verklaring:
 Een verklaring waaruit blijkt dat een prijsverlaging tot een meer dan evenredige stijging van de afzet leidt.

Opmerking

Ook goed rekenen indien de toename van de omzet via een berekening wordt aangetoond.

Maximumscore 2

- 21 voorbeelden van juiste antwoorden:
- Een antwoord waaruit blijkt dat de tarieven / producten op deze markt moeilijker vergelijkbaar worden.
  - Een antwoord waaruit blijkt dat toename van het aantal aanbieders tot negatieve externe effecten leidt.

Maximumscore 3

- 22 Uit het antwoord moet blijken dat het gaat om het plaatsbeleid en het productbeleid
voorbeeld van een juiste toelichting:	<u>1</u>
Bij plaatsbeleid: meer verkooppunten	<u>1</u>
Bij productbeleid: meer technische mogelijkheden	<u>1</u>

Maximumscore 3

- 23 Minder
 voorbeeld van een juiste verklaring:
 Een verklaring waaruit blijkt dat een prijsverhoging van Maribelle tot een minder sterke daling van de afzet leidt.

Opgave 5**Maximumscore 2**

- 24 voorbeeld van een juist antwoord:
Een antwoord waaruit blijkt dat de onderlinge goederentransacties tussen de EMU-lidstaten op de betalingsbalans van de EMU wegvallen.

Maximumscore 3

- 25 voorbeeld van een juiste berekening:
 $(311,7 - 284,6) + \text{saldo dienstenrekening} - 8,7 = 26,3$
 $\text{saldo dienstenrekening} = 26,3 - 27,1 + 8,7 = 7,9$
De import van diensten bedraagt $84,3 - 7,9 = 76,4$ miljard euro

Maximumscore 2

- 26 voorbeeld van een juiste berekening:
Toename officiële reserves = saldo betalingsbalans = $26,3 - 25,6 = 0,7$ miljard euro

Maximumscore 2

- 27 voorbeelden van juiste antwoorden:
- Een antwoord waaruit blijkt dat het gaat om een investering in een van de EMU-lidstaten gefinancierd met middelen van buiten de EMU.
  - Een antwoord waaruit blijkt dat het gaat om beleggingskapitaal dat van buiten de EMU-lidstaten de EMU binnenstroomt.
  - Een antwoord waaruit blijkt dat het gaat om aflossing van een krediet verleend door een van de EMU-lidstaten aan een land van buiten de EMU.

Maximumscore 3

- 28 Een koersstijging
voorbeeld van een juiste verklaring:
Een verklaring waaruit blijkt dat de exportproducten / importproducten van de EMU-lidstaten duurder / goedkoper worden waardoor de export afneemt / import toeneemt waardoor het overschot op de goederenrekening afneemt.

Maximumscore 3

- 29 Verhoogd
voorbeeld van een juiste verklaring:
Een verklaring waaruit blijkt dat een hogere rentestand buitenlands beleggingskapitaal aantrekt hetgeen de vraag naar euro's (op de valutamarkt) stimuleert.

Opgave 6**Maximumscore 2**

- 30 Uit het antwoord moet blijken dat het gaat om het verschil in looptijd van de verhandelde vermogenstitels.

Maximumscore 2

- 31 voorbeelden van juiste antwoorden:
- Een antwoord waaruit blijkt dat het gaat om termijndeposito's.
  - Een antwoord waaruit blijkt dat het gaat om spaartegoeden.
  - Een antwoord waaruit blijkt dat het gaat om aandelen.
  - Een antwoord waaruit blijkt dat het gaat om obligaties.

Maximumscore 2

- 32 Hoger
voorbeelden van juiste verklaringen:
- Een verklaring waaruit blijkt dat het inflatierisico op langere termijn groter is.
  - Een verklaring waaruit blijkt dat de hypotheekgever voor meer zekerheid extra moet betalen.

Maximumscore 3

- 33 voorbeeld van een juist antwoord:
Een antwoord waaruit blijkt dat hogere rentekosten in de (verkoop)prijs kunnen worden doorberekend.

Maximumscore 3

- 34 voorbeeld van een juist antwoord:
Een antwoord waaruit blijkt dat kredieten duurder worden waardoor de vraag naar kredieten en daarmee de bestedingen kunnen afnemen.

Maximumscore 3

- 35 Gestegen
voorbeeld van een juiste verklaring:
Een verklaring waaruit blijkt dat de kapitaalmarktrente in die periode ongewijzigd blijft terwijl het prijsniveau in die periode daalt.

Einde